

הרוח והחומר, המחשבה והמעשה — מי זה לא יודע שהראשונים עולים על האחרונים, ושהרוח והמחשבה גבוהים מעל החומר והמעשה כגבוה שמים מעל הארץ?

אבל לאמתו של דבר לא כך הוא. כך, ולא כך. כך הוא עכשיו, ולא כך כשיגיע הזמן של "וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים".¹

אם "כְּגֹבַהּ שָׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ"², הנה ערבך ערבא צריך. יש אשר "כִּי־בָרָא יְהוָה חֲדָשָׁה בְּאָרֶץ"³. באותה המחלוקת הקדומה אם "שמים קדמו" או "ארץ קדמה"⁴ הכריעו חכמי האמת שאלו ואלו דברי אלקים חיים. בעולם הזה "שמים קדמו". השמים משפיעים, והארץ מקבלת. "כִּי בָאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם... הִרְוֶה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ"⁵. השמים מסמלים את עולם הרוח, והארץ מסמלת את עולם המעשה.⁶ "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לְד' וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם"⁷. אבל המטרה הסופית היא, שהשמים ישפרו ויבררו כל־כך את הארץ עד אשר לבסוף יהיו כל הגילויים היותר עליונים דוקא בארץ, בארץ הגשמית. "נתאוה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים"⁸. תחתונים, כמובן, לא במקום, שהרי "הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו"⁹, אלא תחתונים במדרגה. ואז, כשהעולם יגיע לידי תכלית שלימותו ושיא תעודתו, אז תהיה "הארץ קדמה". השמים יקבלו אז מן הארץ. "אָמַת מֵאָרֶץ תִּצְמַח"⁹. "וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ כָּפֹל הוּא"¹⁰. האדמו"ר מקוצק וצ"ל פירש: "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לְד' וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם", שהארץ נתן לבני אדם, להרימה ולנשאה לדרגת שמים... "בעולם הזה אדם לוקט תאנה בשבת אין התאנה אומרת לו כלום אבל בעולם הבא התאנה צוחת ואומרת לו: שבת היום, שבת היום"¹¹. קדושת השבת תהיה מורגשת ומושרשת בתוך עצם התאנה, התאנה החמרית. "וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ" ... "עשיה לעילא".

- | | |
|------------------------|------------------|
| 7 מדרש נשא פרשה יג, ו. | 1 ישעיה ב, א. |
| 8 מדרש ויצא פרשה סח. | 2 תהלים קג, יא. |
| 9 תהלים פה, יב. | 3 ירמיה לא, כא. |
| 10 קהלת ה, ח. | 4 חגיגה, יב א. |
| 11 ילקוט שמעוני. | 5 ישעיה נה, י. |
| | 6 תהלים קטו, טז. |

אותו העולם שבו יהיו "עליונים למטה ותחתונים למעלה"¹² יהיה לא "עולם הפוך" אלא "עולם ברור".

□ □ □

המשכן והמקדש מסמלים את עולמות הזה והבא, את ההווה והנצח. בניגוד להמקדש, שהיה בחינת דירת קבע ו"בית עולמים", היה המשכן בחינת דירת עראי. "וְאֵהָיָה מִתְּהַלֵּךְ בְּאֶהָל וּבְמִשְׁכָּן"¹³. מתהלך במדבר ובגלגל ובשילה ובנוב ובגבעון. "כִּי לֹא־כָּבַאתֶם עַד־עֲתָה אֶל־הַמְּנוּחָה וְאֶל־הַנְּחִלָּה"¹⁴.

ולפיכך נבנה המשכן דוגמת סדר בריאת עולם הזה. "שמים קדמו". עליונים למעלה ותחתונים למטה. הארץ היתה למטה. "וּמִן־הָעֶפְרָא אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן"¹⁵. ולמעלה מן הדומם, העפר, עמד הצומח: הקרשים, "עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים"¹⁶, ששימשו לכתלי המשכן. ועל־גבי הצומח היה החי: מכסה המשכן היה מיריעות עזים, עורות אילים מְאֻדָּמִים ועורות תחשים. "בעולם כתוב"¹⁷: 'נוֹטָה שָׁמַיִם פְּרִיעָה, וּבְמִשְׁכָּן'¹⁸ — 'וְעֲשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֶהָל עַל־הַמִּשְׁכָּן"¹⁹. השמים למעלה. וההפך מזה היתה צורת המקדש, המסמל את הנצח ("זאת־מְנוּחָתִי עַד־עַד"²⁰). עיקרו של הבית נבנה מדומם, מאבנים ועפר. אף "הגג והמעזיבה" היו מדוממים הללו. "ואין בונין בו עץ בולט כלל. ואין עושין אכסדרות של עץ בכל העזרה"²¹. רק בתור טפל וסעד להדומם היה הצומח: "כלונסאות של ארז" בתקרת האולם, ולא יותר²². הארץ למעלה. "ארץ קדמה".

□ □ □

אימתי ניתן הכח הזה לקרוצי חומר "להפוך את העולם" ולהעמידו על "ארץ קדמה". הוה אומר: במעמד סיני, במתן תורה. המהפכה של מתן־תורה הקיפה לא רק את הדעות והמחשבות, האמונות והדעות של בני האדם, אלא את העולם גופו. מהפכה עולמית. "משל למה הדבר דומה, למלך שגזר ואמר: 'הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לְד' וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־

19 מדרש נשא פרשה יב.
20 תהלים קלב, יד.
21 רמב"ם, הלכות בית הבחירה, פ"א ה"ט.
22 וראה "תורה אור", ד"ה "ויגש אליו יהודה".

12 פסחים, נ א.
13 שמואל ב, ז ו.
14 דברים יב, ט.
15 במדבר ה, יז.
16 שמות כו, טו.
17 תהלים קד, ב.
18 שמות כו, ז.

אָדָם, כשביקש ליתן התורה בטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל, שנאמר²²: 'יִרְדֵּךְ ד' עַל־הָרְ סִינַי'²³. ירדה התורה משמים לארץ ירידה צורך עליה, להעלות את הארץ מעל השמים. "בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא ליתן התורה לישראל, אמרו לו מלאכי השרת: רבונו של עולם, 'אֲשֶׁר־תִּנֶּה הוֹדֵךְ עַל־הַשָּׁמַיִם'²⁴... אמר להם הקדוש ברוך הוא: תורתני אני נותן בתחתונים... ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אמר: כל מקום שהשרה הקדוש ברוך הוא תורתו השרה שכינתו, ומי פירש זה? דוד, הדא הוא דכתיב: 'יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ד' פִּי־נִשְׁגַּב שָׁמוֹ לְבָדוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם'²⁵, קודם על ארץ ואחר כך השמים"²⁶. ארץ קדמה! הארץ הסתמל אז באותו "הָהָר חָמַד אֱלֹקִים"²⁷, הר סיני. "רבנן פתרון ליה בסיני: 'וַיִּהְיֶה וְהָיָה סֶלֶם'²⁸ — זה סיני, 'מָצָב אֶרֶץ צ'ה' — 'וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר'²⁹, 'וַיִּרְאוּ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה' — 'וַיִּהְיֶה בְּעַר בְּאֵשׁ עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם'^{29א}"³⁰. "סולם זה סיני", והסולם שימש לא בשביל לעלות מה"תחתית" אל ה"ראש", מ"תחתית ההר" ל"ראשו מגיע השמימה" אלא, להפך, בשביל לרדת מן הראשית אל התחתית, מהשמים לארץ. "מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת"³¹. ומכאן הכח של הקדמת "נעשה לנשמע". עשייה לעילא!

שואלים: מכיון ש"קיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה"³², ו"האבות הן הן המרכבה"³³, אם כן מה חידוש יש במתן תורה? אבל — החידוש מהפכני. התלבשותה של התורה במצוות מעשיות, בדברים חמריים, ירידתה של התורה ל"תחתית", לארץ — זהו החידוש הגדול. האבות קיימו את התורה לא באותה הצורה המעשית שנתחדשה במתן תורה, אלא ב"כוונות" ו"יחודים", בעולמות עליונים, בחינת "מרכבה", ואילו "כשנגלה הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל הרעיש את העולם — העולם הפשוט והחמרי — כולו על יושביו"³⁴. "כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה צפור לא צווח,

22 שמות יט, כ.	29 שמות יט, יז.
23 מדרש וארא פרשה יב.	29א דברים ד, יא.
24 תהלים ח, ב.	30 בראשית רבה, פרשה סח.
25 שם קמח, יג.	31 קדושין, לא א.
26 עיין מדרש נשא פרשה יב, ח; ותנחומא תרומה ט.	32 שם, פב א.
27 תהלים סח, יז.	33 מדרש לך לך פרשה מז.
28 בראשית כח, יב.	34 ספרי, חאת הברכה.



עוף לא פרח, שור לא געה... אלא העולם שותק ומחריש ויצא הקול: 'אֲנֹכִי ד' אֱלֹהֵיךָ'³⁵.

שואלים עוד: "הכל מודים דבעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא? יום שניתנה בו תורה"³⁶; מזה ענין "תורה" ל"לכם"? דומה, שאם עצרת הוא "יום שניתנה בו תורה", ראוי יותר להקדישו לד' מאשר לכם. אבל — זהו כל עיקרו של מתן תורה, כל עיקרו וכל חידושו: "להקדים" את הארץ, לקדש את הגשם ואת החומר, את ה"לכם". ומכאן — סוד הזיווג של מתן-תורה עם "יום הבכורים", "המעמד הנבחר" עם "חרמש בקמה". לא תורה ובכורים, בויו החבור, אלא תורה בבכורים. זה תפקידו וזו תעודתו של מתן תורה: לרדת לתוך הבכורים והקמה והקציר, ולהעלותם ולבררם, לשפרם ולטהרם. ואם בבית-המקדש האיר הכח של "ארץ קדמה" שיתגלה באחרית הימים, בדין הוא שהמקדש שלעתיד, המקדש של אחרית הימים גופו, יתנוסס על אותו המקום ששם התגלה לראשונה כח זה של "יתרון ארץ". ואמנם: "עתיד הקדוש ברוך הוא להביא סיני וכו' ולבנות בית המקדש על גביהן, מה טעם? יְהִיָּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נְכוֹן יְהִיָּה הַר בְּיַתֵּד בְּרֵאשׁ הַהָרִים"³⁶, והם אומרים שירה"³⁷.

"והם אומרים שירה". שירת סיני, שירת הארץ, שירת "תחתית ההר"...

ב

"שהיו רואים את הנשמע ושומעים את הנראה"¹. חילוקי החושים באים רק מחמת ההתפשטות של כחות הנפש באברי הגוף ולא מצד עצם הנפש. פשוטה היא הנפש עצמה, מבלי הרכבות והתבדלויות. הסומא מוליד שלם, מפני שהקלקול בכח הראייה של הסומא, המתלבש בתוך כלי העין, אינו נוגע לאותו הכח כפי שהוא כלול בעצם הנפש. ולכן במתן תורה, שהגיעו ישראל למדריגת הגילוי של עצם הנפש, כאותה שאמרו: "נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְּרוֹ"² — שעל כל דיבור ודיבור פרוחה נשמתן"³, לא היו חציצות ומחיצות בין הכחות השונים של הנפש.

1 עיין מכילתא יתרו ורש"י שם כ, טו (ולא החזכר רק רואים את הנשמע).
2 שיר השירים ה, ו.
3 שבת, פח ב.

35 מדרש סוף יתרו.
36 פסחים, סח ב.
37 א, ישעיהו ב, א.
37 ילקוט, ישעיהו.